

ИДЕНТИФИКАЦИЈА ДАРОВИТОСТИ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ ПОМОЋУ ЦРТЕЖА

Слађана Живковић¹

Сажетак: Процес идентификације даровите деце није ни мало лак задатак и захтева заједнички рад многих стручњака. Постоји много различитих начина утврђивања даровитости код деце, а када говоримо о даровитости мислимо на изузетне способности. Стимулација и подршка даровите деце је од изузетног значаја, а познато је да су они највреднији ресурс сваке државе. Идентификација је један континуиран и динамичан процес и то је почетни корак систематског развоја даровитости. Рана идентификација је веома важна и најбољи је начин спречавања могућих проблема у развоју даровите деце. Из тог разлога процес захтева висок ниво стручности и праћење нових иновативних поступака у сврху унапређења постигнућа. Вештачењем дечјих продуката најједноставније се открива потенцијал даровитости и креативности.

Кључне речи: рана идентификација, иновативни приступи, дечји продукти

Даровите особе су оне особе које вуку цело друштво напред, ка будућности и новитетима. Због тога је у интересу друштва да пронађе даровите и омогући им развој и подстицај. Друштво не сме себи дозволити да игнорише своје најдаровитије чланове ни у ком случају, те се сви поједници морају укључити у процес идентификације даровитих. Међутим, процес идентификације није нимало лак, он захтева велики труд и истрајност, као и заједнички рад многих стручних органа. Дечија даровитост се може препознати у њиховом разговору, објашњењима, питањима, итд., а код предшколске деце даровитост или креативност се најлакше може препознати помоћу њихових продуката као што су цртежи и обликовани предмети. Основна тема овог рада је процес идентификовања даровите деце предшколског узраста. Циљ рада је да се на основу анализе расположиве литературе прикаже ток и начин идентификовања даровите деце као и емпиријско истраживање које је обављено у дечијим вртићима Предшколске установе „Бамби“ на подручју града Лознице на релевантном узорку од 62 деце. Процене даровитости добијене у овом истраживању ће послужити као основа за даља истраживања у смислу побољшања квалитета узорка истраживања, као и за процену даровитости и креативности. За даље истраживање даровитости веома су важне процене лица која раде или су у позицији да могу означити неко дете као даровито.

¹ e:mail: sladjanapleroma@gmail.com

Теоријски део истраживања

Појам даровитости, дефинисање

Шта је то даровитост? Како би се разумела сложеност феномена даровитости и успешно организоване разне активности са даровитом децом, потребно је размотрити различита схватања и теорије које их објашњавају.

Велики је број дефиниција и теорија које одређују појам даровитост. Осим тога, постоји много различитих начина „читавања“ даровитости. Ипак, већина би се сложила да када говоримо о даровитости мислимо, у суштини, на веома развијене потенцијале, односно на изузетне способности. „Док развојне теорије прате развој даровитости кроз живот појединца од предиспозиције до даровитог постигнућа, когнитивистички оријентисане теорије покушавају да објасне когнитивне механизме и процесе који стоје у основи даровитог понашања.“ (Максић, 1998:17).

Током раног 20. века даровитост се повезивала са високом интелигенцијом. Веза између даровитости и високе интелигенције присутна је и данас. Дуги низ година мерило даровитости био је висок коефицијент интелигенције, који је код различитих аутора различито тумачен. По Терману (Therman) даровита су она деца чији је коефицијент интелигенције 140 и више; Галгер (Gallagher) је мишљења да овај коефицијент треба да је изнад 150, Бејкер и Холингворт 130 и више, Данијелсон 125, Норис и Бертлиј 110 и више. Ипак, највећи број психолога је прихватио коефицијент 140 и изнад тога (Ђорђевић, 1995). Међутим, након многих истраживања која су касније уследила дошло се до закључка да је висок коефицијент интелигенције услов даровитости, али не и укупна даровитост.

Према Б. Ђорђевић, у садашње време праве се разлике према областима даровитости: у општим интелектуалним способностима, у креативним способностима, у академским способностима (за егзактне науке, природне науке, језик), у социјалним способностима, у психомоторним способностима и др. (Ђорђевић, 1995).

Максићева у својој књизи Даровито дете у школи детаљније је изложила три најпризнатије теорије чији су аутори Стернберг (Sternberg), Рензули (Renzulli) и Гање (Gagne).

Стернберг описује даровитост као изузетну, неуобичајену интелигенцију и објашњава да даровитост није једнодимензионално својство, није потпуно иста код свих особа, као што није иста ни сама интелигенција. Даровитост се може досегнути различитим путевима и испољавати кроз различите облике, тврди Стернберг.

Рензули под даровитишћу подразумева даровито понашање. Он сматра да се даровито понашање састоји од понашања које одражава узајамну повезаност три групе карактеристика и то натпросечне интелектуалне способности, високог ниво посвећености задатку и високог нивоа креативности. Његова новија истраживања посвећују посебну пажњу креативности коју дефинише као креативну продуктивност.

За разлику од претходна два наведена аутора, Гање нарочито наглашава даровито постигнуће. Он је у свом ДМДТ моделу (модел претварања даровитости у таленат) изложио да даровитост представља изузетну натпросечну компетентност у једној или више области способности (интелектуалној, креативној, социоемотивној и сензомоторној), а изразита натпросечност у једном или више подручја људских активности је таленат.

Једна од данас најприхваћенијих дефиниција даровитости одређује се преко постигнућа. У различитим је облицима наводе бројни аутори, а код нас ју је најуспешније дефинисао Иван Корен: „Даровитост је скуп особина које омогућују појединцу да доследно постиже изразито изнад просечан урадак у једној или више активности којима се бави“ (Корен, 1998, према: Цветковић Лау, 2008:15).

Дакле, када приметимо да нека деца током својих активности постижу надпросечне резултате, можемо их сврстати у даровите.

У зависности од аутора који су се бавили даровитошћу постоје и различите теорије:

- висока општа интелектуална способност (Terman),
- општа способност дивергентног мишљења (Wallach),
- продуктивно креативна способност (Tannenbaum),
- висока породично-специфична способност (Bloom, Gardner), и
- квалитетна употреба мисаоних процеса (Sternberg).

Савремене дефиниције даровитост описују као склоп особина помоћу којих појединац може трајно да постиже надпросечан успех у једној или више делатности. Ова способност је условљена развијеношћу појединих менталних особина и њиховом композицијом, унутрашњим и спољашњим стимулацијама. Кроз различита испитивања утврђено је да су општи услови живота и рада веома важни, па у том смислу друштво може да се побрине да на време детектује даровиту децу и правилним радом омогући да досегну своје биолошке потенцијале. Висока интелигенција је само један од предуслова, а да би неко спадао у групу даровитих, потребно је да има и неколико значајних карактеристика:

- рано коришћење широког речника,
- спретност у језику, коришћење фраза и целих реченица у врло раним годинама
- општа запажања,
- интерес према књигама, касније према атласима, енциклопедијама
- рани интерес за датуме и часовник,
- способност концентрације, и
- рано откривање узрока и последица (што их чини емотивно осетљивим) (Рајовић, 2009:8).

Уз појам даровитости се веже више појмова: креативност, критичко мишљење, интелигенција, способност, постигнућа, сналажљивост, мотивисаност, самосталност, инвентивност, оригиналност, изнадпросечност. Ови појмови чине конструктивне елементе и чиниоце даровитости. Даровити и талентовани су термини који се највише употребљавају за означавање особа које показују могућност за посебна, изванредна достигнућа (Симеуновић, 2013:20).

Идентификација даровитости

Корен (1989) објашњава идентификацију као утврђивање идентитета даровитог детета те врсту и степен његове даровитости. Наглашава да је идентификација врло динамичан и континуиран процес јер се различите врсте даровитости могу појавити у различито доба код различитих појединаца па се стога називају процесном дијагностиком (Корен, 1989, стр. 12). Континуираност идентификацијског процеса је нужна на свим степенима образовања због динамичности манифестоване даровитости, што значи да се за идентификоване појединце обавља реидентификација, како би се тачније утврдио тип и

степен даровитости. У поновним идентификацијским процесима учествују и она деца која испрва нису била идентификована као даровита, јер се њихове способности и особине стално развијају, те их је у том случају потребно накнадно учити. Такође је важно да идентификација буде повезана са садржајем програма за даљњи развој способности даровитог појединца јер се у тренутку идентификације одлучује о даљњем развоју даровитости. Идентификација је почетни корак системског развијања даровитости.

Два су питања важна стручњацима у предшколској установи и родитељима у раду са даровитом децом предшколског узраста : утврђивање врсте и степена њихове даровитости (идентификација и дијагностика). На темељу ових података може се подстицати развој тих способности, али и других особина (когнитивно-мотивацијских) које су предуслов да супериорне способности прерасту у манифестне облике даровитости. То би значило да уколико се довољно рано уоче посебни знакови у понашању предшколског детета, значи повећати му шансе да развије своје урођене потенцијале. (Синдик према: Чудина-Обрадовић, 1991).

На питање када би идентификацију требало почети проводити не постоји једнозначан одговор. Чудина-Обрадовић говори да оптимално време за почетак идентификације највише зависи о томе када се почну примећивати знакови високе специфичне или опште способности (Чудина-Обрадовић, 1991, стр. 92). Дакле, што се пре започне процес идентификације, то боље. Рана идентификација даровитости је важна складно савременим спознајама о важности прве три године за стварање предуслова за каснији развој, такође због раног развоја мозга те развоја креативности и интринзичне мотивације већ у том раздобљу.

Поступци идентификације морају се држати одређених правила како би били исправно provedени, те се морају темељити на знању о даровитости и знању о методама. Поступци идентификације морају задовољити вишеструке критеријуме: морају бити динамични, континуирани и непристрани. Сва подручја даровитости и талената морају бити обухваћена, укључујући рану идентификацију те идентификацију на свим ступњевима ученичког развоја, а организација поступака мора бити у складу с диференцијацијом. Корен (1989) говори и о поштовању принципа демократичности и хуманости у процесу идентификације јер би свако дете требало имати шансу исказати и реализовати своје потенцијале. Управо се зато оставља отворен пут за идентификацијски процес за сву децу. Исто тако, ради обухватања све деце, у идентификацијском процесу важно је проводити различите врсте тестирања и препознавања даровитости јер свако дете ће различито реаговати на одређени тест. На тај начин добијамо резултате који су потврђени у више наврата, али и омогућавамо накнадно препознавање оних даровитих ученика, који на првобитном тесту нису показали високе резултате.

Истраживање Британског националног удружења за даровиту децу показало је да три четвртине родитеља примећује изузетне способности детета до треће године живота, док их само седам посто не примећује те способности до навршене четврте године. Међутим, премда 44% родитеља сматра да им је стручна дијагностика ту даровитост само потврдила оно што и сами знају, 39% родитеља сматра да им стручна процена доста помаже у бољем разумевању детета и његових потреба (Цветковић-Леј, 2002).

Правовремена идентификација даровитих је најбољи начин спречавања могућих проблема у развоју ове деце. То је изузетно тежак посао и не постоји јединствена стратегија, разликује се од државе до државе, а у већини земаља никаква стратегија и не постоји. Од породице, школе и бриге друштва зависи колико ће потенцијално даровитих развити свој потенцијал тако да та цифра варира од 0,3% до 1% популације.Обзиром на

нису заступљеност у општој популацији, јасно је да је веома тешко детектовати, а самим тим и усмеравати развој даровите деце. Ради лакше идентификације, приоритет заузимају програми за стимулацију и идентификацију даровитости и обука васпитача и учитеља који учествују у овом најранијем процесу образовања. Такав један програм је и НТЦ систем учења, којег је развио др Ранко Рајовић, неурофизиолог. (Рајовић,2009, стр.10).

„НТЦ систем учења“, који кроз примену сазнања из области неурофизиологије има за циљ да потпомогне и одржи развој биолошких потенцијала детета. Програм се спроводи у неколико држава Европе, а обухваћено је преко 10 000 деце. Евалуацијом програма дошло се до сазнања да програм добро прихватају и деца и васпитачи, као и родитељи, који се све више укључују у свакодневне активности детета. Основна улога Програма јесте да утиче на подстицање интелектуалног развоја деце предшколског и основношколског узраста и детекција даровите деце. Дакле, посебно је користан за детекцију даровите деце и подстицање развоја даровитости. Значајно се подиже ниво интелектуалних способности све деце која су укључена у програм и спречава се поремећај концентрације и пажње. Сазревање мозга је интензивно у најранијем периоду детињства и преко 50% је завршено до четврте или пете године. А додатних 25% синапси је формирано до седме или осме године. Уколико пре седме године не подстакнемо дете, неке од функција неће се остварити у максималном обиму. Ако родитељи препознају потребе детета, могу да помогну и пуно ће урадити за своје дете, јер ће део мозга задужен за специфичну вештину бити боље развијен. Тако се стварају предуслови да дете лакше користи своје капацитете за разне менталне технике у каснијем периоду живота. Постоје деца која једноставно, без великог ангажовања науче да читају у периоду пре седме године. Могу чак да читају три различита писма (латиницу, ћирилицу, грчки...). Стимулативно окружење доприноси развоју већег броја синапси и неуронских путева, што резултира богатом неуронском мрежом, а што је пресудно за касније достизање урођених потенцијала (Рајовић,2011, стр.15-17).

Етапе процеса идентификације

Идентификацијски процес прилагођава се деци, потребама вртића, програму за даровите и осталим условима. Током испитивање се могу следити три етапе (номинација, проверавање, надгледавање), које могу мењати свој редослед у појединим извођењима идентификације у различитим школама. Номинација може бити проведена од стране родитеља, васпитача, детета и осталих чланова заједнице, предшколског колектива или од стране самог појединца. У номинацији се скупљају субјективни подаци, најчешће путем листи за процену. Овај корак прикупља имена деце којима је потребна подршка и специфични програм. Следећи корак је проверавање. Будући да се користе различите комбинације мерних тестова, добијају се објективнији резултати него код номинације. Могу се користити тестови способности којима се препознаје потенцијална даровитост или се тестовима постигнућа открива продуктивна даровитост. Трећи корак је надгледање, односно праћење детета и прикупљање информација о постигнућима, интересима, способностима, јачим и слабијим странама детета. У овом кораку, специфичне информације о дететовом постигнућима које се прикупљају могу нам дати повратну информацију о томе колико је стратегија идентификације била ефективна.

Методе рада у препознавању даровитих

Препознавање апстрактних појмова: Препознавања апстрактних симбола је један од компликованијих процеса које дете мора да научи. Апстрактне појмове, као што су нпр. слова, морају да повежу у целину, тј. у реч, а касније у реченице које морају да памте. Ово је вештина коју већина деце савлада у периоду интензивног сазревања мозга (што је свакако пре поласка у школу) и потребно је стимулисати сву децу у учењу ове вештине. Вежбе са симболима, заставама, именима фирми се одвијају у 4 нивоа тежине (препознавање, класификација, повезивање и асоцијације). Такав начин рада је изузетно подстицајан за развој функционалног размишљања, па се примењује и након завршетка програма, тј родитељи га свакодневно спроводе са децом (у шетњи, у парку, на путу, у кући...).

Акомодација ока и моторичке вјежбе: Акомодација ока је један од најважнијих процеса за касније добро учење и концентрацију, који је све више присутан као проблем, јер високом технологијом, тј гледањем телевизије, видео игрица, компјутера запоставља се развој ове изузетно важне функције ока. Наиме, овај физиолошки процес се развија брзим покретима ока, праћењем предмета, трчањем и прескакањем препрека, а деца у технолошки развијеним земљама све чешће замењују игре у природи – гледањем у екран, што негативно утиче на пун развој акомодације ока. Ротација око своје осе је један од најкомпликованијих покрета у простору за децу узраста две године, а значај овог покрета постаје потпуно јасан када се зна које све структуре учествују у њему. Вестибулаторни апарат унутрашњег уха преноси импулсе до задње регије мозга, а одатле до једара великог мозга и малог мозга, који су опет повезани са трећим, четвртим и шестим кранијалним нервом, који између осталог утичу на покрете очију. Јасно је да овакав компликовани физиолошки процес мора да буде развијен у раним годинама живота када се изграђују неуронске везе. У каснијим годинама тешко се може утицати на овај процес. Чињеница је да код деце постоји интензиван процес сазревања мозга, што се види по неким показатељима, прије свега дужини РЕМ фазе спавања и потрошњи енергије, те се тај период мора искористити да помогнемо детету што бољи развој природних потенцијала специфичним вежбама које стимулишу стварање већег броја синапси, које су важне за каснији развој менталних способности. Важно је знати да не треба раздвајати физички и ментални развој, јер они су једна цјелина.

Игре меморије: Речи и појмове (заставе, амблеми, ознаке компанија, амблеми спортских тимова...) које деца уче, користе се за класичне игре меморије и специфичне игре за развој креативности и функционалног размишљања. Иначе, даровита деца много брже запажају појмове и слике, тако да ће се они лако издвојити у свакој групи брзином запажања и учења нових речи, али и брзином решавања задатака где је потребно уз интелигенцију и функционално размишљање. Научени апстрактни симболи (марке аутомобила, заставе, лого ознаке разних компанија, амблеми фудбалских тимова...) су изузетно средство за почетни развој функционланог размишљања, када уз интелигенцију мора да се користи претходно стечено знање за решавање проблема. Посебна техника двоструких асоцијација додатно подстиче повезивање и развој меморије.

Музика: Покрет, плес, слушање музике – већ су важни делови свакодневног програма у вртићима.

Загонетне приче: Најновија истраживања говоре да логичко размишљање и брзо решавање проблема може да се вежба и да мозак може да оствари одређено "стање форме",

попут осталих органа. Приче су замишљене тако да деци приреде многе тренутке размишљања и слатке муке, али и радост после успешног решавања.

Методологија истраживања

Предмет истраживања: Процес идентификације даровите деце захтева висок ниво стручности и праћење нових и иновативних поступака у сврху унапређења постигнућа. Када већи број стручњака који обухватају област даровитости процењује одређене продукте, процена треба да показује и говори о великој поузданости резултата. Из тог разлога вештачењем дечјих продуката најједноставније се открива потенцијал креативности и даровитости. Предмет овог истраживања произилази из датих чињеница.

Проблем истраживања: Да ли се вештачењем односно изношењем стручног мишљења у циљу откривања даровитости код предшколске деце, може открити потенцијал?

Циљ истраживања: Циљ истраживања односи се на испитивање могућности препознавања даровитости код предшколске деце на основу процене креативних продуката односно цртежа деце, од стране васпитача, психолога и професора ликовне уметности.

Задачи истраживања: Полазећи од наведеног циља истраживања, формулисан је задатак истраживања: испитати да ли постоји слагање у мишљењу васпитача, психолога и професора ликовне уметности на основу процене, односно вештачења, ликовних радова деце предшколског узраста.

Хипотезе истраживања : Претпоставља се да постоји слагање у вештачењу ликовних радова од стране васпитача, психолога и професора ликовне уметности.

Методе, технике и инструменти истраживања: Методе које ће се примењивати у овом истраживању биће експлоративног и дескриптивног карактера, и биће у складу са датим проблемом, предметом, циљем и задацима истраживања.

Метода теоријске анализе : Овом методом се путем анализе и синтезе врши уопштавање одређених закључака изведених на бази истражених теоријских или емпиријских чињеница. У овом истраживању послужиће за анализу и критичко разматрање дечјих продуката.

Дескриптивна метода – Сервеј поступак: Сервеј поступак се сматра једним од модалитета дескриптивне научно-истраживачке методе. Користи се у откривању чињеница, стања или нечега што је доминантно у некој проучаваној појави. Сервеј поступак као облик дескриптивне методе не односи се на обичну дескрипцију, већ на научно-истраживачку анализу педагошких појава у циљу отклањања каузално међусобно повезаних узрока и последица.

Узорак истраживања: Узорак истраживања је намеран, узет је из пет вртића који су у оквиру Предшколске установе “Бамби“ из Лознице, а то су вртићи: „Чаролија“, „Пчелица“, „Лане“, „Бамби“ и „Пинокио“.

Табела1: Структура узорка према узрасту у вртићима

ВРТИЋ	УЗРАСТ (год.)			УКУПНО
	3-4	4-5	5-6	
„Пинокио“	-	8	-	8
„Бамби“	12	8	10	30

„Чаролија“	5	-	7	12
„Пчелица“	-	2	8	10
„Лане“	2	-	-	2
УКУПНО	19	18	25	62

Организација и ток истраживања

Истраживање је обављено тако што је у сарадњи са васпитачима из сваког вртића и групе, прикупљен одређени број дечијих радова, који су се по свом изгледу разликовали од осталих и били на одређен начин креативни. Следећи део истраживања наставља се са стручним особљем, односно са три лица: психолог, професор ликовне уметности и васпитачица. Свако од њих је добио радове на преглед, укупно 62 рада, и табеле које треба да попуне, тј. унесу своје мишљење са ДА или НЕ, да ли сматрају да је то дете на основу рада даровито и креативно. Даљим истраживањем утврдиће се колико се њихове тврдње поклапају и да ли деле исто мишљење.

Прикупљање радова обављено је у децембру 2016. године у вртићима предшколске установе „Бамби“, док је истраживање са стручним особљем одрађено у фебруару 2017.

Резултати истраживања

Овим истраживањем утврђена је могућност препознавања даровитости на основу експертске процене ликовних радова. У даљем тексту биће приказана експертиза дечијих ликовних радова од стране стручног особља (психолога, професора ликовне уметности и васпитача).

Табела 2: Резултати у односу на број креативних радова

Стручно лице	Креативност рада				хи
	Да		Не		
Васпитач	28	45,16%	34	54,84%	5,54
Психолог	35	56,45%	27	43,55%	
Проф. Ликовне умет.	41	66,13%	21	33,87%	

На основу Табеле 2 може се видети да су однос ДА и НЕ, скоро изједначени, само у једном случају је ДА мањој вредности од НЕ, а то је у случају код васпитача, где се сматра да је 45,16% дечијих радова креативно, док у 54,84 % васпитач сматра да нису креативна.. Највећа вредност ДА види се код професора ликовне уметности, где се сматра да је 66,13% дечих радова креативно, или у случају психолога који сматра да је 56,45 % дечијих радова креативно. Израчунати хи – квадрат износи 5,54, што указује да не постоји статистички значајна разлика између наведена три процењивача, па је хи – квадрат веома важан на оба нивоа значајности.

Табела 3: Резултати слагања између одговора стручних лица

СТРУЧНА ЛИЦА	ОДГОВОРИ	1 X	2 X	3X
--------------	----------	-----	-----	----

Васпитач, професор ликовне уметности и психолог	ДА	29,81%	40,87%	29,42%
	НЕ	42,55%	34,04%	23,40%

1x- колико има радова са једним ДА или једним НЕ; 2x - колико има радова са два ДА или два НЕ;

3x - колико радова је добило три ДА или три НЕ

Одговори стручних лица се у 29,42% слажу да су дечији радови креативни, па су тако сви дали позитиван одговор, и са сигурношћу се може закључити да су ти радови креативни и да их је радило даровито дете.

Одговори стручних лица се у 23,40% слажу да радови нису креативни, што значи да их није радило дете које има креативне потенцијале.

Закључак

Истраживањем је утврђено да је постављена општа хипотеза тачна и да се може са сигурношћу тврдити о постојању високог степена подударача међу стручним лицима (васпитач, психолог и професор ликовне уметности) они су у 45,15% случајева дали исти одговор, што говори да се њихове тврдње слажу и да деле исто мишљење када је реч о процени креативности на основу ликовних радова.

О степену подударача процена међу стручним лицима говори и хи – квадрат, који у овом случају износи 5,54, што значи да су разлике у проценама минималне, односне незначајне.

Даље се може констатовати да је правовремена индетификација даровитих најбољи начин спречавања могућих проблема у развоју, те да се тај проблем једним делом може решити посматрањем дечијих ликовних радова, који представљају један вид дечијег погледа на околинину око себе. У даљем напредовању даровите деце, осмишљени су разни програми, најактуелнији програм на нашим просторима јесте НТЦ – програм раног учења и индетификације даровитих, где су васпитачи и сарадници у раду са децом обучени и на прави начин врше индетификацију.

Литература:

Дивљан,С. (2012), *Интелектуални развој детета од шкрабања до пуног израза*, Бања Лука

Корен,И.(1989), *Наставник и надарени ученици*, Београд: Arhimedes

Рајовић,Р.(2011), *Методички приручник за примену програма*, Нови Сад :Smart production.

Рајовић,Р.(2011), *Како успешно развијати IQ детета кроз игру*, Нови Сад: Smart production.

Рајовић,Р. (2009), *IQ детета-брига родитеља*, Нови Сад: Abeceda.

Синдик, Ј., Елез, К. (2010.), *Могућност одређивања поузданости и конструктне ваљаности за три скале процјене неких аспеката даровитости предшколске дјеце*. Хрватска ревија за рехабилитацијска истраживања, 2011, вол. 47, бр.1,стр.108 – 123.

Симеуновић, В., Милић, С. (2013), *Даровити ученици у основној школи*, Бања Лука: ЕКТОС

Цветковић – Лау (2002), *Даровито је што ћу са собом?*, Приручник за обитељ, вртић и школу, Загреб : Алинеа

Чудина -Обрадовић, М.(1991), *Надареност: разумијевање, препознавање, развијање*,
Загреб: Школска књига

THE IDENTIFICATION OF GIFTED PRE-SCHOOL CHILDREN USING DRAWINGS

Summary: The process of identification of gifted children is not easy at all, and it demands numerous experts working together. There are many ways for determining gifted children, and when we say ‘gifted’ we mean those with exquisite abilities. The stimulation and support of gifted children is of extreme importance, and it is well-known that those children are the most valuable resource of every country. The identification is a continuous and dynamic process, and that is the starting point of a systemic gift development. The early identification is very important, and it is the best way of preventing possible problems that can occur during the development of gifted children. This is the reason why this process requires high level of expertise and monitoring latest innovations for achievement improvement. The observation of children products is the simplest way of exposing potential gift and creativity.

Key words: early identification, innovative approach, children products